

ÉLET ÉS TÖRTÉNELEM

DR. BURÁNY BÉLA

Egy telefonhívással kezdődött:

— Nem akarsz egy-két bányászdalt szedni? Van egy betegem. Öreg bányász. Szívesen mesél és dalol. Vrdniki magyar. Itt fekszik az osztályon, most elkaphatod.

— Délután jó lesz?

— Éppen bent leszek én is.

S a bőrgyógyászati osztály orvosi szobája egy fél délutánra szokatlan tartalommal telt meg.

Egy-két, nagyjából már ismert dal után így került szalagra ez a szöveg.

Ennek a spontán mesének szalaghű, frott formája különös izgalommal született: Mi ez az írás? Folklórtanulmány? Szerény néprajzi adalékok fényessé vált történelmi események margójára, a nemcsak kortárs, a részt vevő kisember realitásokat szerető adaléktárából? — Nyelvtudományi dokumentációs anyag, mely elemzés, konklúziók, sürgős és hathatós segítség után áhítozik? (Így beszélünk! S még jó, ha így!...) — Boldog tobzódás a fonetikában, az eléggé dísztelen s oly sokak által mekegőnek bélyegzett, irodalminak kikiáltott „e”-ző nyelvjárás árnyékában? A „józüen ejtett” szavak kötelezően ilyen írása, szalagra fixált, való beszédre való hivatkozással?

Egy kicsit talán mindez. De mindentféleképpen: élet. Vagy abból — hibáival is, a sokféle romlást híven tükröző — egy darab. A mi életünkben.

Hány ilyen írást lehetne leszedni szűkebb hazánk annyi vihart látott huszadik századáról? Mely valóság volt, élet. És történelem is.

Ez épp kiadható.

— Talán kezdjük ott, hogy — hogy is hívják magát?

— Engem úgy hívnak, hogy Almándy Mihály.

— Hány éves?

— Éppen nyócvan. 1890-ben születtem. Augusztus 11-én.

— Hol született, Mihály bácsi?

— Kis Rábincán. (Male Rabinci.) Rumátú van egy óra járásra. Keletnek.

— Voltak arra még magyarok, mikor maga született?

— Negyedrésze vót magyarok, még vótak horvátok, de többségbe vótak a szerbek.

— Németek nem voltak arra?

— Nem vótak.

— Vannak-e még magyarok azon a vidéken?

— Hát, vannak. Satrincán, ott tiszta magyarok vótak. Ajis, szinte Rumátú van egy óra járásra...

...Főszabadulás után csak éccő vótam náluk. Vannak még, keverve. De, lehet mondani, többnyire még maradtak magyarok...

...Az apám ott halt még, Kis Rábincán. Onnant asztán az anyám együtt ide, ekötözött ide Rumára. Itten vagyunk körösztóve. Mer Kis Rábincán nem vót katolikus templom, hanem Rumán vót pap.

No osztán, elég az hozzá, hogy az anyám ott vót mosóné. Én még aztán vótam talán öt-hat éves, akkor az anyám férhömént, egy szerbhó. Merd akkó vót, ... a határ nyitva vót, a szerb még az Ausztria határ. Rumán vótak vásárok. Jártak fő szerbek.

No, elég az hozzá, hogy férhömént az anyám, és engém is átvitt. Léhettem olyan hatéves. Nem jártam iskolába.

No, asztán ottan az anyám átmént a szerb hitre, Jeremić Milan vót a férje. (Ez a Jeremić, aki mostan muzsikál furulán, ez a mustohaapámnak a fia.)

No, elég az hozzá, hogy léhettem olyan tíz-, tizénegy éves, aszmongya mustohaapám:

— Tudod mit? — Aszongya. — Hát má az anyád úgyis átmént a... izé... a szerb hitre, gyere té is — aszmongya —, átkörösztólünk. — Aszmongya. — Hogy légyé — aszmongya —, pravoszláv.

Hát mit tudtam én? Aszontam:

— Rëndbe van.

Hát, elég az hozzá, hogy aztán (rövidesen megmondva) el is vezettek a templomba, az apám még az anyám. (Akkó még élt.) Akkó osztán, ott vót a koma is, még mindén, aztán föl, elméntek az oltárho oda, akkor osz szépen én nem löttem Almándy, hanem Milorad Jeremić.

•

No osztán ottand én el is mëntem hát inasnak. Sabácon, 1904-be, asztalosinasnak. 1907-be szabadútam. Akkor vótam ottan talán egy hónapig, kettőig, akkor úgy, hogy — kívántam. Itt vót a bátyám Rumán. Testvérbátyám. No osztán átgýüttem ide Rumára. Nagyon nehezen engedtek, mer hogy hát szerb vagyok. Akkor még osztán a határ csukva vót, és köllött a magyar és az ausztriai konzulátra elmenni a mustohaapámmal, és akkó aztán kértek ezt a... izét, átengedélyt, a határon körösztól, és oszt úgy átengedtek.

No oszt, mihelt átgýüttem, megösmerkédtem a bátyámmal, no oszt így. Ez vót 1908-ban.

Akkor kerütem Verdnikre. Akkor a magyarok gyüttek bé, átvették egészen Sidig, még még Vinkovcáig, még egészen Zemunig. A verdniki bánya előbb vót részvintársaság. Pongráczék, aztán vót egy... Pėjásóvityék... akkor amikor a magyarok átvették, akkor lött „Magyar Királyi Kőszénbánya, Verdnik.” Elötte osztráké vót, 1908-ba.

Akkor lettem bányász. 18 éves voltam. Akkor aztán, ... 1911-ig, amikor bérükköttem. Itt szógátam Péterváradon.

...Mé kerütem bányásznak? Mégmondom őszintén, elvtársam, azé, mert akkor dógoztunk, ugyebár, réggetű estig, nem kerestünk sémmit sé, körübelű annyit, hotyhát a ruházatra nem is jutott, csak élelémre. Noosztán mégismerkédtem egy bányássza, valami Blaskovics, bunyévác vót, velebéli vót, katonaságot is szógátunk ittend együtt asztán, ü mán bányász vót. Aszongya:

— Gyere — aszongya —, mi dógod van — aszongya — itten — aszongya —, mégvan három koronád, ha csillés vagy. Az biztos három korona.

Énnékém még ottan nem vót, talán egy korona, még nem tom hány fillér vót, naponta.

No aztán így odakerütem bányásznak, és aztán lettem bányász, egészen 1911-ig. Tizénégybe rukkótam, akkor két és fél évig vótam katoná, itt Péterváradon, gyalogezredbe. Akkor aztán, mikó kitötöttem a katonaságot, itt dógoztam megint, Verdnikén, egy hónapig. Akkó aztán eméntem Isztrijába. Az is vót, szinte köszénbánya. Az még francia és ausztriai részvénytársaság vót. Nem vót állami. No, akkó osztán dógoztam, nem is tudom má, nem emlékszik, hogy meddig dógoztam, több, mind egy évig, onnant elméntem Dalmáciijába, Sziverity és Verusity bányákba. Ez vót 1913-ba.

Ott is dógoztam valami keveset, onnan asztán ekerütem Tatabányára. Tatabányába szinte nem dógoztam sokáig, akkor eméntem Veszprém megyébe, hitták ... izé ... Dorogi Bányának. Ott is, nem sokáig dógoztam, úgy, hogy visszakerütem Isztrijába. Innentű bérükköttem tizennégbe.

Úgy vót az, ugyebár, mindég: „ottan többet keresnek!” (Benne vót az újságba.) Megyünk oda. Namostan itten keresnek többet, megyünk ide. Noosztán úgy, hogy én is gondótam, né dógozzak mindig egy helén, mer mongyuk, ugyebár, a könyvek mégvótak, szocijál biztosítékot fizettek, rëndbe van mindén!...

*

No, onnant aztán bérükköttem Pécsre, a közös hadseregbe, 52-ös vót. Közös hadsereg vót. No osztán vótunk három hónapig, június 28-án ütött ki a háború, júniusba. Akkor osztán ... izé, ... evótunk kiszűve, hogy megyünk frontra. No osztán, éccé csak gyün egy ezredés. (Magyar kommandó vót.) Gyün egy ezredés, még gyün egy tizedés. Nem tizedés, szakaszvezető! Látom, hogy viszi, ottan, a listát, akkó oszt mingyá parancsótak kettős rëndbe, — elég az hozzá, hogy — viszi a listát, aszmongya az ezredés, aszmongya:

— Fiúk! — Aszmongya. — Ki tud — aszmongya — több nyelvet?

Jelentkeztem:

— Én vagyok. Németű és taljánű, és magyarű, szerbű.

No, akkó az őrmesternek átadta azt a listát, és aszmongya:

— No — aszmongya —, esztet fölolvassa, és maga magyarázza — aszmongya —, szerbű, taljánű és németű.

Többnyire vótak szerbek is, még taljánok, talján kevés vót, többnyire németek vótak.

No, elég az hozzá, ézé, hogy én azt átolvastam. Mikor én azt átolvastam minthotyha egy tonna kút dobtak vóna lè a szívemrú! — Minek mènnek én a háborúba? Szégín vagyok, elveszítsem a lábamat, vagy a kezemet? Maradok nyomorultan!...

No osztan föl létünk mentve, tizénhárom bányász volt. Ottan lè is tettük egy bányász mérnökné a vizsgát, fővezettek oda bennünket, no osztan izé:

— Ki mëgy előre?

Mondom:

— Én.

Amikó béméntem, mondom:

— Tekintetés bányamérnök úr, parancsra mëgjeléntünk!

— Ha igaz — aszongya —, bányász vagy?!

Mondom:

— Jó szerencsét!

Aszongya:

— Mi vótá a bányába?

Mondom:

— Vájár.

No osztán kérdözte esztet, asztat, gyújtóléget, fujtóléget, létettem a vizsgát.

— Mehet! — Aszongya. — Föl lész mëntve!

No, aztán voltunk tizénhárom bányász. Föl létünk mëntve, tizénnégybe.

•

No osztán, onnat aztán tizenhétbe kitört a forradalom: pécsi katonai forradalom.

Kilencedik magyar gyalogezred, tizenkilencedik magyar gyalogezred és harmadik horvát gyalogezred. Ezek osztán, — köllött vóna nekik másodszó, harmadszó mënni frontra. Oroszország ellen. Akkó osztán föl-lázadtak pünkösöd másnapján. Tizenhétbe.

Emlékszék jó, mer nem dógoztunk. Mink mëg osztán, hogy nem dógoztunk, mëntünk, ugyébár, a bányászok, hallottuk, hogy mènnek mostand a katonák, a magyarok mènnek a frontra, muzsika szót, mëg mindén, hát elmèntünk. Ez délelött vót. Hát ki is mëntek a katonák, muzsika szót, virágokat dobátak, mindénfelürü, ugyébár, no, elég az hozzá, hogy kimèntünk az állomásra. Há mikó kimègyünk az állomásra, ott ának a peron alatt a tiszték, tábornokok mëg nem tom micsodák, ezék a nagy tiszték, és ahogy mënt a vonat, a katonák mëg hátat fordítottak a vagonra és tartották a fegyvert.

No osztán, izé, gyüttünk ottan, nem tom hányan, civil vót mëg bányász. Eccër csak gyün valahunnat egy civil embër, aszongya:

— Testvérék! — Aszongya. — Mènekújjeték, — aszongya — innest — aszongya —, peron alú — aszongya —, mert lész — aszongya — lü-vüdözés!

Hát mink mingyár kiméntünk amott a peron alú, kiméntünk, aztán, hogy a katonák dőföllíroztak:

— Brr-r-r-r-r-r!! Brr-r-r-r-r-r!!

Úgy estek ottand a tiszték is, még mindén, osztán ordítás, mink még mēnekūtünk, de fenéket! Nem tudtunk mēnekūni! Akkó mán az ēgyik csoport a municióraktárt fōlszakította, a domobrānacokat, a... a népfōlkelōket lēfegyverēzték, fōlszakították az ēlelmiraktárt, és mindén katona vitte a három-nēgy fegyvert, ahogyan birta, bombát, és ott:

— Le a háborúval! Éljen a béke! — Le a háborúval! Éljen a béke!

Aki nem akarta a fegyvert efoganni s nem kijabát, pisztolyt, és agyonlütte! Há, mink is efogadtuk, mi bányászok, há mi is azon vagyunk, hogy: Háború lē! Lēgyēn béke már ēgyszēr!

No, elég az hozzá, hogy osztan izé, én is fogtam fegyvert, nemcsak én, vótunk körülēlű több mint száz bányász.

Ez vót körülēlű 10 óra, fél tizēnēgy, nem emlékszēk rája, nagy harc vót, gépfegyverēk lüvōdōztek, a kilences vagy tizenkilences magyar gyalogezred, (nem emlékszēk rája), gépfegyverrel mēntek, izé, kamionnal, lüvōdōztek, mindén, csak:

— Lē a háborúval! Éljen a béke!

Hát osztan így mink is őszecsoportosodtunk. Persze mink is kiabātunk, a tisztēk dobāták lē a kokárdákat, a sasokat, lē, és a csillagokat is dobāták, azok is kiabātak ottan.

No, elég az hozzá, hogy osztán izé, ez tartott körülēlű estig. Ez a forradalom. Lēhetētt olyan estefele mán, akkor osztán ēgy szakaszvezetō, vót ēgy horvát szakaszvezetō, vótak köztünk magyarok is, akik tudtak szerbū beszēni, mint ahogy én, no, aszongya:

— Testvérēk! — Aszongya. — Semmi más — aszongya —, mēnekūjjünk, merd — aszongya — itt vannak a bosnyákok. — Aszongya. — Lovasezred. Bosnyák lovasezred. (Csak nem tudom mostand mellik? Harmadik, negyedik-ē, nem tudom.)

Akkor osztán onnantrū mingyán mēnekūtünk ēgy öreg temetōbe. Őreg temetō vót ottan, vótak nagy szobrok, de osztán mēgkerūtek bennünket, és aztán vót ez a pāncél kocsi, kerūgettek, és aztán úgy lüvōztek be a temetōbe, mink mēg a temetōbe vagyunk. Hát osztán nem bírtak, mer mindēg szoborra lōtt. Mink is lōvōdōztunk.

Nem emlékszēk rá. Estek ottan lovak is, estek ottan bosnyákok is, a katonák, huszárok. Estek. De mi törōdik ott... tuggya zembēr abba zidōbe, hogy nem is ősmēri maga magát, nem más!...

No osztán a szakaszvezetō, mēg mēg vót nála, ajis magyar gyērek vót, de hát szerbū is beszēt, ahogy ēpp mi beszētünk, aszongya:

— Fiúk! — Aszongya. — Mindēgyik — aszongya — tōtse meg a fegyverit! (Akkor ismētlō fegyver vót.) — Tōtse mēg — aszongya —, s mikō aszmondom: ēgy, kettō, há-rom! Gyors tūzet — aszongya —, és ezt a frontot — aszongya — körōsztū kō törni, és bē az erdōbe!

Az erdō mēg nem vót messze a temetōtū, nem vót ēgy kilométer sē. Akkor aztán úgy vót. Belelūtunk a frontba, szētmēntek a bosnyákok, a katonaság szētmēnt, akkō bē az erdōbe!

Akkō a szakaszvezetō:

— Gyertēk ide — aszongya —, gyertēk ide mostan!

Nem mert sēnkisē bēgyűnni az erdőbe.

Hát osztan olyan tiz méterre, tizenöt méterre bēmēntünk az erdőbe, akkor aztán, izé, ez a szakaszvezető aszmongya:

— Bányászok! — Aszmongya. — Gyerték ide, mindēgyik gyűjjön ide — aszmongya —, hozza ide fegyvert!

Hát összecsoportosodtunk, vótunk ēgy nyócvan, százan, bányászok. Hát a bánya nagy Pécsen. Kilenc saht vót ottan. Tizēnnyócezer ember dógozot ottan!

No, elég az hozzá, össze:

— Testvérek! — Aszmongya. — Drugovi! Elvtársak! — Aszmongya. — Rakják le a fegyvert, és mindēgyik — aszongya — mēnjēn a saját munkájára, úgy, mintha nem lētt vóna sēmmi sē. Mink mēg — aszongya —, mink mēg majd ahogyan tudunk! — Aszongya. — Mi sami čemo.

No osztán mi is lētēttük a fegyvert, ebúcsúztunk tüle, aztán mentünk Pécsre. Éppen rēggeli sihtünk vót, pünkösd harmadnapján, énnēkēm rēggeli sihtēm vót.

No, elég az hozzá, hogy aztán lēmēntünk a bányába, má harmadik nap mēntünk, ēgyszēr, dógozunk, kérdēzték:

— Mi vót ottan a városban?

— Hát nem tudjuk.

— Vótá?

— Nem vótam.

No, elég az hozzá, hogy aztán izé, hét órakkó gyűvünk ki a bányábú, ezek mēnnek épp lē, mēnnek munkára, másik sahtibú mēg gyűvünk ki. Mikó zelső lēēr, magyarú aszongya:

— Elvtársak! Itt vannak a csendörök. Akik vótak forradalomba — aszongya —, várják űket.

Hát osztan gyűvünk ki a sánábú, hároman azon a sánán éppen, Sitri János, mēg vót ēgy német, Toncsik vót a neve. Mēgyünk ki, hát osztán mingyán —, vót ēgy aknász. Cseh vót, cseh fiú. Tudot magyarú is, mēg németű. Aszmongya:

— Ter isz tesz!

Hogy hogy ismert mēg bennűket, hogy vótunk? Hogy hogy taláták azt a könyvet? Ęn magam sē tudom.

— Ter isz tesz! Ter isz tesz! (Eis vót! Eis vót!)

Aztán összesēdtek bennűket, bēmēntünk a fűrdőbe, mēgfűrdōttünk, fōlvēttük a tiszta ruhát, és bē az iskolába. Kiűresitētek ēgy nagy iskolát, hát osztán ott voltunk, elvtársam, három napig, csak vizet kaptunk. Akinek vót hozzátartozója, az hozott ēnni, mink aztán szétosztottuk, elvtársiasan. Nem! Két napig! A harmadik nap szōllítanak bennűket, gyűn ēgy csendőr, aszmongya:

— Fiúk! — Aszmongya. — Lēs szōllítás, és — aszongya — zōrmestēr előtt köll mēgmondani, hol vótá, merre vótá, mindēn, rēndēsen, pontosan, mindēnt. Mert aki nem mondja, mēglássa mi törtēnik űvele!

Jó van.

Hát aztán mēntek ēgyesēk, de nem gyűttek ezek, akik ki lēttek hallgatva, nem gyűttek abba, hanem mēntek a másik szobába.

No, elég az hozzá, hogy mēgszōllítanak ēngēm, szōllítanak, jelēntik, —

bömegyék, hát egy nagy kövér őrmester, (szép, nagy bajúsa vót neki, kövér vót), mondom neki:

— Jó szeréncsét, tekintetős őrmester úr!

— Fiam — aszongya —, igazán, tē bányász vagy?

Mondom:

— Igen. Bányász.

— No — aszongya —, fiam, mond még még...

De hallottam én: csitt! csatt! Valami pofozásokat hallottam ottan, hát elég az hozzá, aszongya:

— Hun vótá, fiam?

— Vótam — mondom — forradalomba. Pécsen. — Mondom. — Miután nem dőgoztunk...

Aszongya:

— Vót fegyver?

Mondom:

— Vót.

— Ki adta?

— Katonák adták.

— Mé fogadtad el?

— Azé, mer ha nem fogadtam volna el és nem kiabátam vóna: „Lē a háborúval! Éljen a béke!”, agyonlútt vóna.

— És akkor mi történt?

Akkor elmeséltem neki, hogy voltam a temetőbe, és aztán így, elmén-tünk az erdőbe, akkor aztán fegyvert léraktuk, gyüttem munkára.

— Jó, fiam! Látom, igaz vagy. — Aszongya. — Kit láttá, többet?

— Én — mondom — még magamat sē nem ősmertem, nemhogy lát-tam vóna másikat! Magamat sē nem ősmertem, hogy hun vagyok, mére vagyok?

— No, jó van. — Aszongya. — Fiam, vigyázzá!

(Amaz a másik még ottand írja.)

Aszongya:

— Ide hallgassá, fiam! Mostand, ahogyan ittend beszété, lész kihall-gatás a rögtönítélő bíróság előtt. Úgy mondd, ahogyan mostand mond-tad! Jusson eszedbe! Mēhecc!

Jó van.

Méntem másik ajtóra, amikó aztán sorba gyüttünk, akkor aztán izé, az udvarba kihúztak egy nagy láncot, összekötöztek bennünket, hát, ahogyan számítottam, körülbelü vótunk, azon az aknárú, két aknárú, (Sorakna és Andrásakna), errú a két aknárú körülbelü vótunk egy het-venen, nyócvanan, vótunk. Ketten úgy össze vótunk kötözve, kettőt-kettőt bírtunk csak lépni, körúfogtak bennünket, elő a csendőrök, kato-naság, — és Pécs Bányatelep—Pécs város, körülbelü jó egy óra járás. Jó kilépésre.

No, elég az hozzá, hogy aztán izé, bekísértettek, bennünket a kaszár-nyába. Nagy udvar vót, betonirozva vót, ottan eleresztettek bennünket, no osztan körúfogtak bennünket, szinte a katonaság, sétátunk arra körú, de éhéssek vótunk, szomjassak is vótunk, hát egyszerű csak gyünnek ezek a tábornokok, tiszték, sorba, mennék bē az irodába. Vót egy nagy terem. Nagy iroda vót, nagy terem, no elég az hozzá, hogy vótak ottan padok,

hát osztán mikó bémegyünk, szállítanak bennünket, mindnyájan be! De mán mikó begyüttünk, három katona üt má ottand, előtte. Nem fordították ára, hogy megösmertem vóna, vagy nem, — ott vót a feszület, két gyërtya, égétt a két gyërtya, feszület emitt...

Hát jó van. Mikó begyüttünk mindnyájan, hát féláll egy — nem tom milyen, czredes vót, vagy tábornok, fogja az átiratát és akarja olvasni a vádiratot...

Hát, — mostan tudjuk. De, tudja, így járt mindégüknek az ereje: (reszket). Tudjuk, hogy a rögtönítelő bíróság: halál! Más sëmmi sé!

Eccé gyün egy Hajdu Gyula, aki most is (hallgattam a rádió kö-rörsztü), most is Budapestën van. Hajdu Gyula. Az vót minálunk kommunista titkár. De, izé, ügyvéd vót a foglalkozása. Aztán csak begyün, hajadonföve vót, nagy, kopasz embër vót, és nagy, vékony embër vót. Viszi a könyvet, odagyütt, köszönt ezéknek a tábornokoknak (vótak valami heten-nyócan), köszönt ottand, ök efogadták, akkor kivette könyvet, aszmongya:

— Császár és királi nevibe, fölbontom — aszmongya — zitéletét, merd a rögtönítelő bíróságnak nincsen joga elítelni a civil népet — aszongya — halálra.

— Igen — aszmongya zügyész —, paragraf ez, paragraf az... — emez aztán lemondta, úgy, hogy rövidesen légyözle.

Akkor aztán aszongya:

— Császár és királi nevibe, csak — aszmongya — civiléket civil törvín elibe, és — aszmongya — civil törvín fog rendélkèzni fölöttük.

No, elég az hozzá, hogy aztán el is mëntünk. Mingyá aznap. Ezéket még fölkérdèzték, ezt a három katonát.

No, elég az hozzá (ezt is mëgmondom), hogy ott vótunk, nem engedtek mingyá, egy sorba vótunk, átunk, egyik ódalrú, másik ódalrú, a három katonát még ide falhó állították, és itt vót egy tiszt egy karddal, mëg emitt egy tiszt egy karddal. Mëg három katona, fegyverrel. Há gondolhassa, elvtársam! Majdnem sírtunk, hogy mink ennyien vagyunk és a három katonát nem tudtuk mëgmènteni, nem lehet mëgmènteni.

Akkor aztán egy katona hozta zebkendöt, béköti a szemüket, kettö mëgengedte, az a középsö, állászik, az szakaszvezetö vót, vagy örmestër vót, látszik, hogy lèszakította sarzsit. Aszmongya:

— Ide löjjetek! — És megfogta a blúzát, láttam, a gombok szétkapcsolódtak mind. Aszongya:

— Ide löjjetek!

Akkor aszmondta:

— Embert lüttök, de — aszongya — kommunista elvet sosè nem lüviték agyon!

(Èn tizènhétbe lèttem kommunista, mingyán mikó Pestre kerütem. Itten mán vótam én bizalmi férfi, mikó Hajdu Gyula kommunista pártba vót, akkó mink dógoztunk demokrata mëg szocijál kalap alatt. Ottan kezdtek má szervezni minket. Má tizènhétbe. Mëg Pécssett.)

No, elég az hozzá, akkor osztán másnap tettek bennünket civil törvínre, noosztán a Hajdu Gyula szinte begyütt, natterèmbe vót, gyütt a termèn körörsztü, mongya nekèm, aszongya:

— Almándy — aszongya —, mongya meg a többieknek, hogy egy évtű ötig. De nem fogjátok, izé, kitőteni, forradalom lesz!

Ennyit mondott osz bémént.

Bémént, akkó lettünk szállítva egyenkint. No osztán engem is szállítottak, bémondtam, eszembe jutott, mint az őrmester mondta.

Jó.

Kaptam két évet. Egy évtű ötig vótak elítélve. No osztán el vótunk ítélve, a többiek még oszt szabad lábra léttek bocsátva.

No osztán másnap (abba zéccaka aludtunk a pincébe), no osztán másnap réggel láncra vertek bennünket, bėvagoníroztak, úgy, ahogyan vótunk talán hetvenen-nyócvanan, de nem eresztették ki, hanem tettek oda vizet és bė a vagonba, és ottan álltunk, még csak bė nem gyüttünk a Keleti pályaudvarra.

No, akkó kiabáltak: „Keleti pályaudvar!” Megát a vonat.

Mikó gyüttünk, láttuk, tele van a peron, tuggya elvtársam, tele van a peron! Gondótuk, talán maj várnak bennünket valami kaláccsal, vagy valami, éhessek vagyunk! Hát mikor gyüvünk ki, mégyünk erre ki (de a katonaság ott áll, csendőrség még mindenféle), akkor kezdtek ezek a... nők is vótak ottan:

— Fúj! — Kiabáltak ottan, még köpködtek ott. — Ezék azok a bűdös kommunisták! Ezék azok a lázadósok! akik — aszongya — hazaárulók, még királyárulók, még tudomisen mit kijabáltak, még mindēn.

Akkó aztán kezdtek küvel bennünket dobálni. Akkor aszmongya, — egy tiszt vót ottan a karddal, aszmongya:

— Nė merjēn — aszongya — sēnki sē ide dojni küvet, mert rögtōn lėlűvōm! — Aszongya. — Mink ítélkēzünk fölöttük, aszongya, — nem tik! Szétoszolni, szétoszolni mingyán!

Szétmēntek a népek. Akkor aztán mink odakerūtünk a Margit körűti fogházba.

*

Mikor odakerūtünk, akkor már körűbelű ezerhėtszáz-ezernyócszáz (amint hallottam) voltak menekűl... hogymongyammán? Szőkevények. Vót ott mindēn: magyarok, szerbek, horvátok, vót mindēn. Szőkevények a háborűbul.

No osztán ott vótam, most nem emlékszek rája, hogy meddig vót ez, elég az hozzá, hogy mink aztán foglakoztunk, valami staniclikat csináltunk. Régge mēgfōl a kávé, — hát, a kinyeret még osztották. Egy kiló kinyeret nyócfelē osztottak. Hát gondolhassa, hogy milyen vót!

Elég az hozzá, rövidessen mēgmondva, hogy aztán izé, vót velünk egy bunyėvác Szabadkárú. Tudott jó magyarú is, az vót a szobakomandāns. Mink vótunk huszonōten egy szobāba. Huszonėgyen, ű vót a huszonōtődik. Hogy hun szērēzte a lėvorvert, hunnét, azt nem tudtuk.

Hát osztán ěgyszer este így bēmėgyünk, amikó fajront vót (mėgcsinātuk a staniclikat, még mindēnt), bēmėgyünk a kaszárnyāba, egy valami gyár van ottand a Margit körűti fogház mellett, valami gyár. Kiabānak:

— Elvtársak! Hónap szabadútok! Hónap szabadútok!

Hát, izé, zsebkendőve izének, intégetnek, ez a komandó még fölát, mer magas vót az ablak, odatette a padot, fölát, magos embër vót:

— Elvtársak! — Aszmongya. — Szabadulunk hónap. — Aszmongya. — Hónap régge emégyünk lë — aszmongya —, elvégezzük a dolgot, főgyüvünk — aszmongya —, kapunk kávé, (mer mindig az a fő vót, kaptunk kávé, aztán mentünk lë csináni staniclikat). És — aszmongya — mikor az első ágyút méghalljuk, akkor mindégik fogja a padot, az ajtót még így (úgy mint itt, ere béfelé nyitak), néki!...

Elég az hozzá, hogy aztán izé úgy is vót. Másnap evégeztük a dógot, bémégyünk a kaszárnyába, csinájuk a staniclit, egyszerű csak az ágyú:

— Bú-ú-ú-ú!

Akkor mingyá fogtuk a padot, aszongya:

— Mégégy ágyúlovés! — (Hogy hunnën tudta? Valami összeköttetés vót, titokba vót. Hogy mikó szerezte a levorvert, assë tudom.)

A bosnyákok vótak az örök.

Akkó, mikó második ágyú lütt, akkó osztán a padot:

— Egy, kettő, há-rom!!! — Mán az ajtó kint is vót. Avvá nagy padokká. Kilöktük.

Mingyá ki, ú még mént előre. Mink még fogtuk, — ez a bosnyák még a fegyvert tartotta, belelütt, bosnyák elesett, mingyá fokta ú a fegyvert.

Akkó aztán mink harmadik emeletrü lëméntünk az udvarba. No osztán összeszedelöcködtünk, — hallottam én, hogy valami lüvödözések vannak ott fönt. Elég az hozzá, hogy mikó lëgyüttünk mindnyájan, hát kimënni nem lehetett, majdnem három méterës beton van környeskörü, há mostan elmégyünk oda (ëgy vaskapu vót ott) a vaskapuhó, mán akkó a tiszték még ezék a kúcsárok, ezék mán menekütek, eméntek mingyán. Bézárták az ajtót, és aztán sëhun sëmmi. Hát, ott átunk, mint a méhék! Abba zajtöba. Mint a méhék!

Hát, nem bírunk kimënni!

Hát ëccër csak gyün két kamion, vörös katonák, mán akkor (izé) uniformisba vótak. Ëccër csak kigyün ëgy tiszt, izé, — ezredës vót. Ezredës. Aszmongya:

— Fiúk, mi van veleték?!

Há mongyuk:

— Nem bírunk kimënni!

— Hát hun vannak a kúcsárok?

— Hát nincs sënki së! Fölükerestük mindënfélet.

(Azt akartam mondani még, hogy akik vótak még ëgyesbe bézárva, azokat is fölmentëttük. Eméntünk oda, kivágtuk a vasakat, és aztán azokat is fölmentëttük.)

Elég az hozzá, hogy izé, aszmongya:

— Fiúk! Nincs más hátra — aszongya —, akik erös emberek, fogjátok még — aszongya — ezt a rácsos kaput — aszongya — alú, fölú, mindënhun! Aszmondom (ú még kivü vót!), mikó aszmondom, fiúk: Egy-kettő-há-rom! Mindégik — aszongya — rántsa még, ki köll mënni!...

Ës úgy is vót.

Ëj! Mint a méhék, tuggya! Erös embërek vótak!... Hát én nem fog-

tam. (Mi vagyok?!) Hát én gyöngé embér vótam, fogták az erős embe-
rek. Fogták azokat a rácsokat:

— Egy, kettő, há-rom!!! — Mán az ajtó kint is vót! Falastú együtt,
tuggya!

Fogták és bédobták oda az udvarba.

Mingyán kiméntünk, akkó az ezredés aszmongya:

— Fiúk! Elvtársak! — Aszmongya. — Séhova sē mēnjetek — asz-
mongya —, tartok beszédēt!

Akkó mink lēmēntünk, mind, a lépcsőn, a kamion, két kamion még át
ottan, gépfegyverēkke.

No osztán tartott ottan beszédēt, aszongya:

— Elvtársak! — Aszmongya. — Forradalom van!

Akkor megint:

— Éljen a béke! — Aszongya. — Le a háborúval! Lē a Tisza Pistá-
val! Lē... (asztán kiabátak mindēnt) lē a császárokkal! Mindēnnel —
kiabátak ottan. És aztán tartott nagy beszédet, mi a kötelességünk.

No osztán aszongya:

— Fiúk! — Aszmongya. — Akik bátor gyerekek — aszmongya —,
mēnyünk! — Aszmongya. — Mēgyünk — aszmongya — egy here! (De
nem monta hová.)

Há mink is fölugrátunk. Mi vótam én akkó?! Mind a mokus! Fölug-
rottam mingyán az autóra, fegyver már bēnt vót az autóba, teli vót az
autó fegyverēkke!

Akkor osztán, mingyá, vót ottan munició, mēktötöttük és mēntünk.
Nem tudtuk, hogy hová, nem tudtam. Két kamion mēnt. Mēntünk a
Tisza Pista gyilkolására.

Hát, mikor mēgyünk oda, nem emlékszēm, hogy mellik utca vót, vagy
hun, lakásán vót. No osztán mikó mēntünk, akkor a kamion megát, oszt:

— Fiúk! — Aszmongya. — Ugráni lē, és barikádokat teremteni!

Ottan vót valami vasút. Aszmongya:

— Csendörök őrzik a Tisza Pistát!

Mikó aztán lēugrátunk, mingyár barikádokat!... A puskák már tötve
vótak, akkor a mi tisztjeink, akik mán tiszték vótak azelőtt, vörösökné,
még aztán, — szóval, akkor aztán ezek mingyár be! Valami négyen,
öten bēmēntek.

Ja, azt akartam mondani még: a csendörök mēgtámadtak bennünket,
akkor aztán adj neki a csendöröknek!

A csendörök szétszaladtak. Vót ottan halott is, vót ott mindenféle!

No, elég az hozzá, a csendörök szétszaladtak, akkó vártuk a tisztéket.
A mijeinket. Akkó kigyüttek. Aszongya:

— Vége van — aszongya — Tisza Pistának. — Aszongya. — Mit szó-
tok, elvtársak — aszongya (ott tartott beszédēt.) — Mit szótok — asz-
ongya —, elvtársak! Még — aszmongya — mikor bēmēntünk — aszmongya
—, lēvorver az asztalon áll, az íróasztalán. És mikó bēmēntünk, montuk,
hogy: a törvín nevébe... izé... kezeket fel!

Aszmongya:

— Még — aszmongya — én parancsolok nēkték, nem tik! — Asz-
mongya. — Fegyvert... én mondom! — Aszmongya. — Fegyvert lē!

Így meséték ezek.

Akkó fokta levorvertot, a Tisza Pista, oan hidegvérün. Akkó osztán belelüttek, meggyilkóták, akkor osztán méntünk...

*

Akkor három napig tartott a forradalom.

Vót ottan, kaptunk énni, inni, — vót mindén!

Akkor aztán, izé, harmadik nap ki vót plakatírozva, hogy mindéggyik jelentkézzén és mēnjén az állomásra, és mindéggyik mēnjén a saját helire.

No osztán, én onnantrú (bányászok vótunk valami harmincan, negyvenen, aki pécsi bányászok vótak). No osztán összeszödelöcködtünk, — plakáton írva! Emēntünk az állomásra, és mink együttünk Pécsre.

Többiek osztán méntek szerteséjjel, ide-oda, mindéggyik mént a saját helire.

— Három napig tartott a forradalom.

No, elég az hozzá, hogy aztán izé, — hát én elkezdtem dógozni.

*

Mēntünk munkára. Fövették bennünket. Hát aztán, talán negyedik-ötödik nap, vagy több, égyszēr kapom a Hajdu Gyulátú, Kaposvárrú, kapom a kurírtú, a futártú, éccaka...

Gyün, kopog az ajtón, mondom:

— Ki az?

Aszmongya:

— Én vagyok.

— Hunnēn?

— Kaposvárrú.

— Jó van!

Nyitom az ajtót, bëeresztēm, akkó mongya:

— A Hajdu elvtárs üzent, hogy rögtön hónap Kaposváron jelentkézzén. Kaposváron. Ott van a székhelye.

Elég az hozzá, hogy aztán én nem szóltam a mérnöknek sēmmit sē, nem is montam föl, emēntem, etüntem.

Másnap elmēntem Kaposvárra. Ott várt a Hajdu Gyula, Hajdu Gyulátú megkaptam a parancsot, hogy mostand... (de mán a szerbek tizēnyócba bënt vótak. Mán efoglaták az egész Pécsēt, még a Pécsi Bányát is mingyá efoglaták, az egészēt. Vót valami Čolokantić pukovnik. Nagyön jó embēr vót! Én vótam nála tolmács tizenöt napig, még nem kapott rēndēs tolmácsot. Magyarbú még németbú szerbbe fordítottam át.)

Elég az hozzá, hogy kaptam a parancsot:

— Idehallgassá, elvtársam! — Aszongya. — Tē tucc beszéni jó szerbú, csináj összeköttētést a szerb, izé, őrsíggel, és Pécsen, a Baranyába, amēnnyi csak léhet — aszongya —, szēdd össze, aki akar önkínt gyünni a vörös hadseregbe.

Hát jó van. Úgy is tēttem én, akkor aztán visszamēntem, aznap visszamēntem, mer nincsen messze a izé... a hogyismongyam már... a Magyarország. Éppen úgy, mint a Fruška gora, Verdnik itten van, a

Kamenica még a magyarokná. Csak egy hégy vót. No akkó aztán én elméntem, vót valami Szabó elvtárs, avvót elnök. Mint kommunista elnök, de hát nem mertük mi akkó a parolát! Mink dógoztunk akkó is mint demokraták. Elég az hozzá, hogy montam neki, hogy mi a parancsom.

Aszmongya:

— Jó — aszmongya —, most mēnj lē — aszmongya —, jelentkézzé a mérnőkné, és kérjé szabadságot. (De hát nem tudtuk mink sē ugyébár.) Tizēnöt napi szabadságot, mondd még, hogy mész haza.

Úgy is vót. Aztán eméntem a mérnőkhő, mondom:

— Mérnök úr — mondom —, légyēn szíves, adjon szabadságot, tizēnöt napot, szükségem van — mondom — rája.

Nem kérdēzte, minek.

— Jó van. — Aszongya. — Maj ha visszagyűssz — aszongya —, jelentkézzé.

Mágó mérnök. Némēt vót, de magyarú beszét szintēn.

No, elég az hozzá, hogy így vótam én körülēlü egy hónapig futár. Ottan összeszēdtem az önkintēket, tizet, tizēnötöt, ahogyan bírtam, akkó vittem Kaposvárra, határon, de mán az őrsigge mégismerkēdtem. Vittem ottan tíz liter bort, öt liter pálinkát, az őrsígnek ottan, vót ottan... őrmestérnek, akkor alőrmestēr (podnárēdnik), ezék a szerb tiszték vótak. Csak nem szabad létť igényēst az őrsígre mēnni, hanem egy kicsit távol, egy fél kilométerre. Vótak ottand oan gyalogútak. Ősmertem az egész erdőt.

Ők tudták, hogy mirú van szó, de nem ellenēzték.

No elég az hozzá, hogy én vittem... Akkó, mikó átvittem Kaposvárra, akkor ottand egy elvtárs fölírta mindēgyiknek a nevit, és aztán van-ē gyerēke, nős, nem nős, akkor én kaptam a Hajdu Gyulátul pénzt, annyit, hogy én aztán a pénzt vittem, — millió, másfél millió, többszó kétmillió, ahogyan vót. Koronát. Vittem a Szabó elvtársnak. Szabó elvtársnak átadtam a pénzt, én kaptam nyugtát, hogy mēnnyit adtam át, és őneki még kötelesség vót a családnak szētosztani azt a pénzt. Vörös katonák családjainak.

Noosztán, körülēlü tartott egy hónapig. Noosztán, mikor nem vót, mer összetoboroztunk mindēnt, amit csak lehetētt, akkor osztán, most nem emlékszēk rája, hogy a románok még a csehék mēllik hónapba... tizēnyócba, azt tudom, de mēllik hónapba támadtak bennünket, nem emlékszēk rája.

Noosztán, mikor izé, mēgtámadtak bennünket a románok még a csehék, a Hajdu Gyula, az szētosztott bennünket. Fele mēnt a cseh — én vótam a cseh frontra —, a fele még emēnt a román frontra.

Akkó én belekerűtem a terrorszázadba. Heizenberger (zsidó vót), az vót a szakaszvezető. Terrorszázadba. Még vót valami Szalma János, az létť a századparancsnok. Szalma János. Arra emlékszēk rája.

Aztán én odakerűtem, izé, cseh frontra, úgy, mikó mán Kaposvárrú kaptuk a jelēntést, Budapestrú különvonat gyűtt értünk, mer már akkor a csehék az Esztergomot már lűvűdžtēk. Má a párkánrú kesztēk lűvűdžžni Esztergomot.

No osztán mink különvonatot kaptunk, de má nem bírtunk bēmēnni

az állomásra (éjszaka vót), hanem az állomástú egy kilométer, kettő. A tüzérségünk gyűtt velünk, akkor aztán a tüzérségét fölszállítottuk, volt egy kis hegy, akkor aztán ekesztünk mink lüvüdüzni az ágyúkkal, és aztán úgy, hogy a csehék vonútak vissza, úgy, hogy az orgoványi erdőné, ottan átak mēg, a csehék, rēggelig. Eszaladtak no! Má hajnal vót.

No, akkor aztán a mieink szinte kesztek lüvüdüzni ara, és aztán köröszütörtük, úgyhogy harmadik, vagy negyedik... (Komárom, mēg nem tom mēre mēntünk) délután hajtottuk úket Érsekújvárig.

Nohát akkó odáig vótunk. Nem emlékszēm, hogy meddig vótunk. Elég az hozzá, hogy kint vótam éppen őrségēn, négy emberrel. Éccēr csak hallom a lúdobogást, éccaka vót, éjféel után, oan bujdosó hódvilág vót, arra emlékszēk, éccēr csak gyün a ló. Mondom:

— Állj! Ki vagy?!

Mégát, mondom:

— Jelszó!

(Tudom, a jelszó Csáktornya vót.)

— Csáktornya!

— Előre!

Aztán gyűtt, aszongya:

— Elvtársak — aszmongya —, mēgyünk — aszmongya — bē a kaszárnyába, mondott a Hajdu Gyula egy szomorú hírt...

Mit, nem tudjuk.

Hát osztán mingyá vonúttunk, a Hajdu Gyula mēg gyűtt piros autóvá.

Gyűtt oda, mink szēdelöcködtünk össze, no, élég az hozzá, hogy szomorú hírt hallottunk, hogy az Amerika és angol, mintha hadat üzent vóna Magyarországnak, a vörös hadseregnek, hogyha nem rakjuk lē a fegyvert. És nem vonulunk a határokról lē. A csehēknek sē nem szabad a határt átlépni, sē a románoknak nem szabad a határt átlépni, és mink rakjuk lē a fegyvert és lēgyünk békével, mert másképp — aszongya — ú mēgtámad bennünket. Ennyit mondott a Gyula.

Vót egy mérnök. Izé, — Selmec mérnök. Vasúti mérnök vót, Selmec elvtárs. Aszmongya:

— Nem! A fegyvert — aszmongya — nem rakjuk lē! Még csak lē nem mēgyünk a határig! — Aszmongya.

Es úgy is vót, nem raktuk lē a fegyvert. Bevagoníroztuk az ágyúkat, mēg a tüzérségēt, fegyverre mēntünk mink is. Igényēst együttünk ide Kaposvárra. Kaposvárrú, izé, szóval szētoszlottunk.

Akkó mink, raktuk lē a fegyvert a szerb határon, Mánfán. Ottan raktuk lē a fegyvert. En vótam ott is, szintēn, tolmács. Fehér lobogóva mēntünk a határra, vótunk háromman. Úk is tudtak szerbú is mēg magyarú is. Mēg németú is. Hároman vótunk délégát.

Akkó kimēntünk a határig, szóval fehér zászlóval, mēgvártuk ottand a szerb tisztēt, de má akkó vótak ezēk a szerecsēnēk. Egy szerb, egy szerecsēny, egy szerb, egy szerecsēny. Puskájuk vót nekik.

No, élég az hozzá, akkó odadtuk a levelet, akkó elolvasták, akkó ez a tiszt bēmēt az irodába, és hallottuk, hogy telefonát, értētük, hogy Čolokantićot hívta (pukovnikot). Aszmongya:

— Itt vannak — aszmongya — vörös hadsereg. Átadják magukat — aszmongya.

Akkó mán a Horthy is bënt vót.

Elég az hozzá, hogy ott raktuk lë a fegyvert.

Először a fegyvert, aztán az ágyúk, aztán gyüttok a civilék. Áthoztuk, amit csak lehet. Élelmet, lovakat, teheneket, disznókat, mindënt hoztunk át.

Aztán mink vótunk az utolsók.

Onnan a határtú Pécsig vót egy jó óra járás, Pécs. No, elég az hozzá, hogy aztán, izé, mikó odaértünk... (mi kaptunk kocsit a tisztékkel együtt, a többi tiszték még mëntek lóháton, — egy kocsit hároman, négyen).

A tüzes fegyvert lë köll rakni, azt kaptuk parancsot. Aki merészel átvinni határon tüzes fegyvert és megtalájják, és megtuggyák, asz mingyá lëlüvik.

Úgy is vót. Bombákat, mindënt lëdobátunk: ejis el van intézve...

Akkó együttünk Pécsre. Van ott egy Búza tér. Nagy templom is van ottan. Tuggya, aszondom magának, ottan vót énni, inni (inni csak sör vót, más sëmmit së). Ottan megvártak bennünket, mind a saját testvérüket, énni, inni vót ottan két napig. Nyáridő vót, jó emlékszék, augusztus hatodikán raktuk lë a fegyvert.

Akkor ott vótunk két napig. Akkor összehítt bennünket kurírokat, jelëncsük a népeknek, mindënkü mënjön a saltërokra (öt-hat saltër vót ottan), mindënkü jelëntkezzën, megkapja lëgitimációt, hogy a Jugoszláviába mëhet mindënfelë, monták, keresni, de a vonatot kő má neki fizetni. Mindëgyik mënjön a saját, az ű munkájára, milyen iparos, vagy bányász, vagy nem tom micsoda.

Èn osztán mëntem Pécsre. Akkor... (most is mëgvan az írás.) Harmincan vótunk. Nem lëttünk fővéve. Részvéntársaság vót. Bányagazgató nem akart bennünket főfogadni. Hogy kommunisták, mëg nem tom micsoda!... Úgyhogy a Čolokantić, a pukovnik, az kinszerítette az igazgatót, muszáj nekik fölvënni. Mert ünëkik volt az a cél, hogy kihazsnálják a bányát huszonëgyig. Huszonëgybe ki kő nekik mënni. Huszonëgyig köll nekik kihazsnálni a bányát. Szóval az volt a cél. Mentü több munkás maradjon. De nem akarnak! Ègyáltalán!

No, elég az hozzá, hogy aztán, izé, akkor a Čolokantić nem bírta. Nem bírta. Mink is ott vótunk, montuk: hát mért nem vëszzi? Hát nem csináltunk mi sëmmit!

Nem és nem!

Hogy hogy vótunk, mi vótunk, nem tudom.

Elég az hozzá, hogy a Čolokantić mëg maga aszmonta: (szerbú mongya):

— Tuggya mit?! — aszongya —, Almándy? Maga — aszongya — kap egy írást, mëllik bányát ösmeri?

Mondom:

— Verdnikët ösmerëm legjobban. (Pécsët ösmerëm, de itt nem vësznek fő.)

— Mikó dógozott? — Aszongya.

Mondom:

— Ezërkilencszáznyócba.

— Mëgírjuk a levelet — aszmongya —, maga elmëgy Bëográdba a bányaminisztériumba. Átviszi azt az írást, és azoktú kap engedélyt, akkó

— aszongya — visszagyün énhozzám, és akkó kapnak vagonokat, és — aszongya — lészálíjja üket Verdnikre. Ezt a harmincat. Huszonkilenc, én vótam a harminc.

No, élég az hozzá, hogy még is kaptam a levelet, még egy elvtárs gyütt velem, Bertovicsnak hívták. Cseh vót, de ez is tudott magyarul. Még szerbű is értett valamennyit.

Úgy is vót. A minisztériumba aszongyák:

— Éppen Verdnikre van szükségünk, mert mostan nyitnak ki két aknát. — Még aszmongya: Pécsrül vonúnak vissza Baranyába mostan, szén köll!

Akkó egész idáig mindig állandóan Verdnikén maradtam. Onnantrü mēntem nyugdíjba. Ötvenbe.

Akkó hároman mēghaltak itten Verdnikén, akkó vót aki emēnt Bőcsinba, erre-arra. Maradtam én magam. Nem, még van egy ott.

Negyvenötbe köllött vóna nyugdíjba mēnni. De akkor aszonták:

— Dok je obnova, nema odmora!

Kaptam még 5%-ot ötvenig. 60 éves koromba mēntem nyugdíjba.

Almándy Mihály, 80 éves nyugdíjas, a forradalomban való részvételeért 1970 májusában a Magyar Népköztársaságtól emlékérmét kapott.